

Detlev W. Ploog

29 november 1920 – 7 december 2005

Op 7 december 2005 overleed in München op 85-jarige leeftijd Detlev Ploog, sinds 1990 buitenlands lid van onze Akademie. Professor Ploog was vanaf 1966 tot aan zijn emeritaat in 1989 directeur van het Max Planck Instituut voor Psychiatrie in München. Tot enkele dagen voor zijn overlijden werkte hij nog dagelijks op dat Instituut, regelmatig publicerend op de twee gebieden waaraan hij zijn leven als onderzoeker had gewijd: de klinische psychiatrie en de ethologie van primaten.

Detlev Ploog groeide als oudste van drie kinderen op in een Hamburgs art-sengezin. Ook hij zou arts worden, maar toen hij in 1939 zijn studie begon, kon er al geen sprake meer zijn van een normale medische opleiding. Afwisselend was hij dienstplichtig (in Polen, Rusland, Frankrijk, in eigen land) en weer ergens ingeschreven als student (in Halle, Hamburg en tenslotte Marburg). Met een drastisch verkort programma haalde hij nog in het voorjaar van 1945 zijn artsexamen. Een belangrijke ervaring was zijn (zelfgekozen) tewerkstelling als krijgsgevangene in een Marburgs militair hospitaal waar hij, onder leiding van zijn latere promotor Klaus Conrad, patiënten met hersen-traumata onderzocht en verzorgde. Het was met name zijn eerste ervaring met afasieën, een kerngebied in zijn latere onderzoek. In 1946 werd het hospitaal weer neurologische kliniek en Ploog voltooide daar in 1954, onder leiding van Werner Villinger, zijn specialisatie als neuroloog-psychiater. Hij had zich in die periode zeer breed georiënteerd, ook buiten Marburg, bij grote geleerden als Ernst Kretschmer (psychiatrie), Robert Heiss (psychologie), Otto Koehler (zoölogie), Richard Jung (neurofysiologie), Konrad Lorenz (ethologie). In 1955 volgde zijn Habilitation in Marburg.

De grote doorbraak in Ploogs wetenschappelijk denken vol trok zich echter in Amerika. Op uitnodiging van Paul MacLean, hoofd van de NIMH Section on Limbic Integration and Behavior, brachten Detlev Ploog en zijn gezin twee jaar (1958-1960) door in Bethesda, Maryland. Daar werd hij grondig getraind in het electrofysiologische onderzoek naar het seksuele gedrag van doodshoofdaapjes. Dit experimentele paradigma, waarbij de hersenen van vrij bewegende dieren zeer lokaal werden gestimuleerd, leende zich uitstekend voor Ploogs latere onderzoek naar het sociale gedrag en met name de vocale communicatie van deze aapjes.

Kort na terugkeer uit de Verenigde Staten, aanvaardde Detlev Ploog in 1962 de uitnodiging van de Max-Planck-Gesellschaft om in haar Deutsche Forschungsanstalt für Psychiatrie in München een gedragslaboratorium in te richten en de leiding op zich te nemen van de kliniek die er nieuw werd opge-

zet. In 1966 werd dit het Max-Planck-Institut für Psychiatrie, met Detlev Ploog als directeur. Daar heeft hij tot aan zijn emeritaat zijn belangrijkste werk verricht op het gebied van de klinische neurologie en de ethologie.

Klinische psychiatrie was voor Ploog ondenkbaar zonder neurologisch en psychologisch grondslagenonderzoek. De moderne kliniek die hij in München opbouwde, werd ingebed in een zich steeds uitbreidende neurologische researchomgeving, die zich geleidelijk aan verzelfstandigde tot het nieuw Max Planck Instituut voor Neurobiologie in Martinsried (Dit overigens tot ongenoegen van Ploog, die geen heil zag in de scheiding van het klinische en fundamentele onderzoek). Ploogs klinische onderzoek strekte zich uit over een breed terrein. De kinderpsychiatrie was vanaf het begin een belangrijke afdeling in zijn instituut. Daar werd, vermoedelijk als eerste instituut in Duitsland, de cognitieve gedragstherapie geïntroduceerd. Die vormde een belangrijke component in de aanpak van eetstoornissen, alcoholisme, fobieën, depressies en slaapstoornissen bij kinderen en volwassenen. Ook in de psychotherapeutische toepassingen van de psychofarmacologie was Ploogs instituut koploper. Een ander belangrijk onderzoeksgebied betrof taal- en spraakpathologieën die door ontwikkelingsstoornissen of hersenletsel ontstaan. Het werk van Ploog en zijn medewerkers droeg aanzienlijk bij aan de neuroanatomische karakterisering van die stoornissen, maar ook aan die van de normale aansturing der spraakorganen.

Vooral dit laatste onderzoek sloot aan bij Ploogs grote neuro-ethologische onderneming, de analyse van sociaal gedrag in primaten. Met doodshoofdaapjes als proefdier onderzocht hij de neurologische grondslagen van hun complexe vocale communicatiesysteem. Met chronisch geïmplanteerde, op afstand te bedienen elektroden wist hij bij deze dieren het hele vocale repertoire uit te lokken en op zijn functie voor het groepsgedrag te onderzoeken. Klassiek is Ploogs onderzoek naar de neuroanatomische basis van de vocalisatie. Daarbij spelen het limbische systeem en de basale ganglia een sleutelrol. Dat fylogenetisch oude systeem is ook bij het menselijk stemgebruik ten volle betrokken, zoals uit Ploogs vergelijkend onderzoek blijkt. Maar anders dan de primaten blijkt de mens bovendien te beschikken over een neocorticale piramidebaan die reikt tot in de motorische ganglia van tong en stembanden. Daarmee wordt de willekeurige vocalisatie en articulatie mogelijk, die voorwaarde is voor het spraakgedrag.

De evolutie van vocale communicatie, spraak en taal was misschien wel Detlev Ploogs grootste fascinatie als neurowetenschapper. Het was begin zeventiger jaren zijn idee en zijn initiatief om, samen met naaste collega's uit de biologisch-medische en de geesteswetenschappelijke Sekties van de Max-

Planck-Gesellschaft, de oprichting van een instituut voor onderzoek naar taal- en spraakgedrag na te streven. Daaraan heeft Nederland het Nijmeegse Max Planck Instituut te danken. Detlev Ploog heeft zich altijd nauw betrokken gevoeld bij de ontwikkeling van dit instituut. Vaak heeft hij het grote respect dat hij in de Max-Planck-Gesellschaft genoot, gebruikt om het instituut in nog weer beter vaarwater te loodsen. Zijn persoonlijke inzet voor vrienden, vakgenoten en collega's was spreekwoordelijk.

Op 29 november 2005 vierde Detlev Ploog zijn 85ste verjaardag. Hij had aangekondigd de volgende dag aanwezig te zullen zijn bij de viering van het 25-jarige jubileum van het Nijmeegse Max Planck Instituut. Dat heeft niet zo mogen zijn. Slechts enkele dagen later verloor de Akademie in Detlev Ploog een buitenlands lid van grote reputatie, die belangrijk heeft bijgedragen aan de wetenschapsbeoefening in Nederland.